

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021

ГОД. VI, БР. 11
ШТИП, 2021

VOL. VI, NO 11
STIP, 2021

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 6, Бр. 11
Штип, 2021

Vol. 6, No 11
Stip, 2021

PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM21116>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moskow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

- 11 СЕЌАВАЊЕ: проф. д-р Виолета Димова,**
прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
IN MEMORIAM: prof. Violeta Dimova,
the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- 29 ПРЕДГОВОР (ОД „ПАЛИМПСЕСТ“ БР. 1)**
Проф. д-р Виолета Димова, прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
FOREWORD (FROM “PALIMPSEST” NO 1)
Prof. Violeta Dimova, the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- ЈАЗИК / LANGUAGE**
- 33 Виолета Јанушева**
СЕМАНТИЧКИ ФОРМУЛИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ЛОГИЧКИТЕ ПЕРСОНАЛНИ
ПЕРИФРАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva
SEMANTIC FORMULAS FOR EXPRESSING LOGICAL PERSONAL PERIPHRASES
IN THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 47 Öztürk Emiroğlu**
YENİ LİSAN VE ÖMER SEYFETTİN
Öztürk Emiroğlu
CONTEMPORARY LANGUAGE AND ÖMER SEYFETTİN
- 59 Federica Ambroso**
JEUX DE MOTS ET EN JEUX DE LA TRADUCTION: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ*
DE PETROS MARTINIDIS EN FRANÇAIS ET EN ITALIEN
Federica Ambroso
PUNS AND TRANSLATION CHALLENGES: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ* BY
PETROS MARTINIDIS IN FRENCH AND IN ITALIAN
- 73 Емилија Тасева, Билјана Ивановска**
МЕТАФОРИЧНИ КОНЦЕПТИ КАЈ СОМАТИЗМИТЕ ВО ГЕРМАНСКАТА И ВО
МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА
Emilija Taseva, Biljana Ivanovska
METAPHORICAL CONCEPTS OF SOMATIC EXPRESSIONS IN GERMAN AND
MACEDONIAN PHRASEOLOGY
- 85 Марија Гркова**
МНОЖИНСКИТЕ ФОРМИ НА ИМЕНКИТЕ ОД МАШКИ РОД ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО СРПСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
THE MASCULINE NOUNS IN MACEDONIAN AND SERBIAN LANGUAGE

- 95 Лилјана Макаријоска**
ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ НА ПЕТРЕ БИЦЕВСКИ
Liljana Makarijoska
LINGUISTIC EXPRESSION OF PETRE BICEVSKI
- 109 Марија Карадаковска**
ТЕОРИИ ЗА ЗАЕМАЊЕТО, ВИДОВИ ЗАЕМКА И
АДАПТАЦИЈА НА ЗАЕМКИТЕ
Marija Karadakovska
THEORIES OF BORROWING, LOANWORD TYPOLOGY
AND LOANWORD ADAPTATION
- КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE**
- 125 Dijana Tica, Emir Muhić, Željka Babić**
PRESENTATION OF PANDEMICS IN LITERATURE
- 135 Mariantonio Tramite**
CELL-PHONE NOVELS: UN PUNTO DI VISTA LINGUISTICO-LETTERARIO
(E SOCIO-CULTURALE) DIETRO IL FENOMENO DEI ROMANZI SU
CELLULARE IN ITALIA
Mariantonia Tramite
CELL-PHONE NOVELS: A LINGUISTIC AND LITERARY
(AND SOCIO-CULTURAL) POINT OF VIEW BEHIND THE
PHENOMENON OF MOBILE NOVELS IN ITALY
- 147 Бобан Перески, Ранко Младеноски**
МЕТАФОРАТА ВО РОМАНОТ „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“
ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Boban Pereski, Ranko Mladenoski
THE METAPHOR IN THE NOVEL “THE MATHEMATICIAN’S DAUGHTER”
BY VENKO ANDONOVSKI
- 161 Нина Анастасова-Шкрињариќ**
МИТОЛОГИЗАЦИЈА НА АСТРОФЕНОМЕНИТЕ
(АРХЕОАСТРОНОМСКИ И ЕТНОАСТРОНОМСКИ ДЕКОДИРАЊА
НА СЛОВЕНСКИ МИТОВИ ВРЗ ГРАЃА ОД ЗАПИСИТЕ НА СЕРПЕНКОВ)
Nina Anastasova-Shkrinjarik
MYTHOLOGISATION OF ASTROPHENOMENA (ARCHAEOASTRONOMIC
AND ETHNO-ASTRONOMICAL DECODING OF SLAVIC MYTHS IN
SERPENKOV’S FOLKLORE MATERIAL)
- 171 Ана Витанова-Рингачева**
БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ И ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА КАКО МОТИВИ ВО
НАРОДНИТЕ ПЕСНИ ОД СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО
Ana Vitanova-Ringaceva
THE BALKAN WARS AND THE FIRST WORLD WAR AS MOTIFS IN THE FOLK
SONGS FROM STRUMICA AND STRUMICA REGION

- 183 Славчо Ковилоски**
РАСКАЖУВАЧКОТО ПЕРО НА МАРИЈА ЗРНЕВА
Slavcho Koviloski
MARIJA ZRNEVA'S STORYTELLING PEN
- 191 Иван Антоновски**
МИНИ-ЕСЕЈОТ КАКО ФОРМА ВО ЕСЕИСТИЧКИОТ ОПУС
НА ГОРАН СТЕФАНОВСКИ
Ivan Antonovski
MINI-ESSAY AS A FORM IN GORAN STEFANOVSKI'S ESSAYISTIC WORKS
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 203 Жарко Миленич**
ПЕРЕВОД С ЯЗЫКА ЛИТЕРАТУРЫ НА ЯЗЫК ФИЛЬМА
НА ПРИМЕРЕ «СТАЛКЕРА» АНДРЕЯ ТАРКОВСКОГО
Zarko Milenic
TRANSLATION FROM THE LANGUAGE OF THE LITERATURE
TO THE LANGUAGE OF THE FILM ON THE EXAMPLE
OF "STALKER" BY ANDREY TARKOVSKY
- 211 Sunčana Tuksar, Mauro Dujmović**
"THE ACCIDENTAL TOURIST" IN THE CONTEXT OF ZOOMED-IN
IMAGES IN THE MULTIMODAL INTERPERSONAL VIDEO COMMUNICATION
- 227 Екатерина Намичева, Петар Намичев**
КУЛТУРНА ОДРЖЛИВОСТ И АРХИТЕКТОНСКО НАСЛЕДСТВО
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
CULTURAL SUSTAINABILITY AND ARCHITECTURAL HERITAGE
- 241 Mariya Leontik**
KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE TÜRKOLJİ
ÇALIŞMALARININ GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ KURUMLAR
Marija Leontik
TURKOLOGICAL RESEARCH IN THE INSTITUTIONS OF THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA
- 251 Rabia Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA'DA BULUNAN DELİKLİ TAŞ ETRAFINDAKİ
İNANIŞ VE UYGULAMALAR
Rabia Ruşid
BELIEFS AND RITUALS IN THE KAMNIK CANYON IN EASTERN MACEDONIA
- МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY**
- 261 Milena Sazdovska-Pigulovska**
ORGANIZATION OF ONLINE LANGUAGE AND TRANSLATION TEACHING AND
EXAMINATION IN TIMES OF COVID-19

- 273 François Schmitt**
QUELLES APPROCHES DIDACTIQUES POUR LA
COMPOSANTE SOCIOCULTURELLE DU FRANÇAIS LANGUE ÉTRANGÈRE ?
François Schmitt
WHAT DIDACTIC APPROACHES FOR THE SOCIOCULTURAL
CONTENT TO TEACHING FRENCH AS A FOREIGN LANGUAGE?

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 287 Билјана Ивановска**
ОСВРТ КОН КНИГАТА „ПРАГМАТИКА: ЈАЗИК И КОМУНИКАЦИЈА“
Biljana Ivanovska
REVIEW OF THE BOOK “PRAGMATICS: LANGUAGE AND COMMUNICATION”

- 291 Ранко Младеноски, Бобан Перески**
ЛАБИРИНТ ОД КНИЖЕВНА ФИКЦИЈА И ЖИВОТНА СТВАРНОСТ
Ranko Mladenoski, Boban Pereski
A LABYRINTH OF LITERARY FICTION AND LIFE REALITY

- 299 Марина Мијаковска**
„КОМПЈУТЕРСКА ПОЕЗИЈА“ ВО ЕРАТА НА МАС-МЕДИУМИТЕ
Marina Mijakovska
“COMPUTER POETRY” IN THE MASS MEDIA ERA

ДОДАТОК / APPENDIX

- 307 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

YENİ LİSAN VE ÖMER SEYFETTİN

Öztürk Emiroğlu

Varşova Üniversitesi, Polonya
o.emiroglu@uw.edu.pl

Özet: Ömer Seyfettin (1884-1920) tarafından kalem alınan ilk “Yeni Lisan” (*Genç Kalemler*, C. II, Sayı 1, 8 Nisan 1327 / 21 Nisan 1911, s.1-7), XX. yüzyılın başında Türk dili ve edebiyatı alanındaki sorunlara ayrıntılı bir şekilde dikkat çeken ve çözüm önerileri sunan manifesto niteliğinde önemli bir makaledir. Bu önemine binaen bu makale üzerine, bir asırdan fazladır, pek çok değerlendirme veya analiz yazısı yazılmış ve yazılmaya da devam edilmektedir. Bu incelemede de, ilk “Yeni Lisan” makalesinde Türk dili ve edebiyatı üzerinde Ömer Seyfettin’in 1911’de yazdığı düşünceleri; “her edebi eser kendi kâinatı içinde bir bütündür” yani makale metni esas alınarak analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda, Ömer Seyfettin’in makalede önce Türkçe ile ilgili sorunları tespit edip çözüm önerileri sunduğu görülür. Ayrıca edebiyatın iletim aracı olan dildeki sorunlar halledilmeden yani milli bir lisan olmadan milli bir edebiyatın oluşturulamayacağını kaydetmiştir. Bu iki hususa ilave olarak makalesinde bilhassa gençlere milli dil, milli edebiyat bilinci kazandırmakla kalmamış milli tarih şuuru da vermeye çalışmıştır. Bu sebeple makalede sadece dil ve edebiyat alanını değil, tarih alanını da ilgilendiren fikirler vardır. Bu önemli makalenin yayımlanış tarihi ile ilgili son zamanlara kadar yanlış bir tarih verildiği Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat’ın 2020’de yazdığı bir makale ile ortaya çıkarılmış ve bu yazıda da makalenin yayım tarihi ile ilgili bu hususa da dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ömer Seyfettin, “Yeni Lisan” makalesi.*

A. Giriş

Tanzimat döneminde, Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa, İbrahim Şinasi, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi ve Şemsettin Sami gibi devlet, sanat ve kültür adamları tarafından gündeme getirilen edebiyat lisanının sadeleşmesi fikrinin siyasi bir yönü yoktur. Bu anlayış, Servet-i Fünûn döneminde kesintiye uğramış olsa da II. Meşrutiyet devrinde iki ayrı yoldan ilerlemiştir. Birinci yol, Ahmet Vefik Paşa’nın düşünceleri doğrultusunda, Türkçe’nin yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılabilmesi için Arapça ve Farsça terkip ve kurallarla beraber bu dillere ait kelimelerin dilden atılmasını savunmuştur. Türk lehçe ve şivelerinden kelimeler alınması görüşünü benimseyen bu anlayışın temsilcileri arasında Veled Çelebi İzbudak, Necip Asım Yazuksuz, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Celâl Sahir Erozan sayılabilir. İkinci yol ise, Selânik’te *Genç Kalemler* dergisi

etrafında Ziya Gökalp'in (1876-1924) sosyolog, edebiyat sanat, kültür insanı olarak sistemleştirdiği ve Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı ilk "Yeni Lisan" makalesinde dile getirdiği düşünceler üzerinden gelişmiştir. Bu anlayışa göre Arapça ve Farsça kuralların atılması ama dile yerleşmiş ve Türkçeleşmiş yabancı kelimelerin kullanılmasını savunmuşlar, ayrıca Orta Asya'daki Türk dillerinden kelime almaya da karşı çıkmışlardır. Bu anlayışı benimseyenler arasında Ali Canip Yöntem (1887-1967), Kâzım Nami Duru ve Mustafa Nermi sayılabilir. Bu anlayışı benimseyenlere, sade dille yazılar ve hece ölçüsüyle şiirler yazan başta "Hecenin Beş Şairi" olmak üzere, II. Meşrutiyet'ten günümüze pek çok şair ve yazar ile Hisar Topluluğu (1950-1980), "milli romantik duyuş tarzını" benimseyen epey şair, yazar, kültür ve sanat insanı eklenebilir.

"Yeni Lisan" makalesini kalem alan Ömer Seyfettin (1884-1920),¹ 1910'da askerlik mesleğinden ayrıldıktan sonra Selanik'e gider. Ali Canip Yöntem ile Selanik'te buluşur. Ancak daha önce Ömer Seyfettin ile Ali Canip Yöntem'in mektuplaştıklarını biliyoruz (Yücel, 1989, s. 192). Bu ikiliye felsefi ve siyasi fikirleriyle Türkçülük anlayışının 1910'lu yıllardan ölümüne kadar liderliğini yapan Ziya Gökalp'in Selânik'e giderek katılmasıyla yeni bir oluşum başlar. Selanik, II. Abdülhamit'in saltanatında (1876-1909) ve II. Meşrutiyet döneminde (1908-1922) İttihat ve Terakki mensuplarının İstanbul dışında buldukları bir yerdir. Ziya Gökalp de İttihat ve Terakki Mensubu olarak Selanik'e gelmiştir. Selanik'te çıkmakta olan ve editörlüğünü Ali Canip Yöntem'in yaptığı *Genç Kalemler* dergisinde bu üç ismin kaleme aldığı yazılarla Türk dili ve edebiyatında bir çığır açılmıştır. Dergiye edebî hüviyetini kazandıran bu üç isim, Türk edebiyatında *Genç Kalemler* veya yaygın adlandırma ile "Milli Edebiyat" hareketini başlatmıştır. Bu dergide "Milli Edebiyat" hareketinin başlamasına Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı "Yeni Lisan" başlıklı makale yol açmıştır. Ziya Gökalp, sosyolog, şair ve yazar olarak bu hareketin sistemini kuran yazılar kalem almıştır. Ömer Seyfettin ise *Genç Kalemler* anlayışının dil ve edebiyat yönünden nasıl düşüncelere sahip olduğunu ortaya koyan makalelerinin yanında hikâyelerinde düşüncelerini uygulayarak başarılı örnekler vermiştir. Ali Canip Yöntem ise bu anlayışı eleştiri tarzında yazılarıyla ve makaleleriyle anlatmaya çalışmıştır. Bu gruba Aka Gündüz, Kâzım Nâmî Duru, Rasim Haşmet gibi isimler de sonradan katılır. Ali Canip Yöntem'in belirttiğine göre grup daha sonra "Yeni Lisan ve Bir İstimzaç" başlıklı 36 sayfalık bir müstakil yazı daha yayımlamıştır.

B. Yeni Lisan Makalesi

Bu incelemenin konusu olan ilk "Yeni Lisan" makalesi, *Genç Kalemler* dergisinin ve edebiyatta "Genç Kalemler Hareketi"nin manifestosudur. Bu yazı, *Genç Kalemler* dergisinin (Cilt: II, Sayı 1, 8 Nisan 1327 / 21 Nisan 1911, s. 1-7)²

¹ Hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bakınız: Ali Canip Yöntem, *Ömer Seyfeddin-Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1947.

² Türkiye'de veya başka ülkelerde "Yeni Lisan" makalesinin yayımlanış tarihi olarak son zamanlara kadar 29 Mart 1329 / 11 Nisan 1911 olarak verilmekteydi. Ancak Ömer Seyfettin üzerine araştırmalar yapan Celal Yılmaz'ın ve bu konuda doktora tezi hazırlamış olan Doç. Dr. İsmail Arda Odabaşı'nın

tarihli sayısında yayımlanmıştır. Türkçe'nin sadeleşmesinde mühim rolü bulunan (Tansel, 1972, s. 1) Ömer Seyfettin'in, "Yeni Lisan" başlığıyla birkaç makalesi daha vardır. Sözüünü ettiğimiz "Yeni Lisan" makalesi; "Eski Lisan, Edebiyatımız, Milli Edebiyatımız, Şarka Doğru, Garba Doğru, Bugünküler, Hastalıklarımız, Tasfiye, Nasıl, Milliyete Doğru, Tasfiye Sarfı, İsimler ve Sıfatlar, İmlâ, Gâye, Ey Gençler, Netice" olmak üzere 16 iç başlıktan oluşmaktadır.

İlk iç başlık olan "Eski Lisan", "Neden?" sorusu ile başlar. Evvela eski dilin, Latince ve İbranice gibi sadece onunla meşgul olanların anlayacağı zor bir dil olduğuna, Türkistan'dan Batı'ya ve Anadolu'ya göç eden Türklerin, İslam dinini Arap ve Farslardan öğrendiğine değinir. Bir zamanlar yani Selçuklular devrinde resmi dilin Farsça olduğu, hatta Osmanlı döneminde padişahlardan birinin de Arapçayı milli dil olarak kabul ettirmeye kalkıştığını belirtir. Türkçeye, Arapça ve Farsça kelimelerin girmesinin zararı olmadığını ancak, bir şekilde resmi dil olmasının kabul edilemezliğini vurgular. Edebiyat ve sanat hayatında Arapça ve Farsça kaidelerin Türkçe'nin ölçüsünü bozduğuna, bunun dilin doğallığına aykırı bir husus olduğuna dikkat çeker. Türkçe'nin, fiiller sayesinde esasını koruduğunu ve Türkçeyi tekrar eski doğallığına ve temizliğine çevirmede fiillerdeki bu durumun ümit verici olduğunu kaydeder.

"Edebiyatımız" ikinci iç başlığında, Türk edebiyatının durumunu kısaca değerlendirir. Edebiyatın "gayr-ı tabii" niteliğiyle farklı devirler geçirdiğini sıralamanın anlamsız olduğunu, edebiyat tarihi yazanların tabii olmaktan çok irsi veya birbirini taklit ederek sınıflandırma yaptıklarını dile getirir. Türk edebiyatını devirlere ayırmak zaruri ise ve mutlaka yapılması gerekiyorsa muhtelif ve müteaddit değil, iki devreye ayrılabilceğini beyan eder:

1) Şarka doğru: İran'a.

2) Garba doğru: Fransa'ya.

Vaktiyle şarka doğru, İran'a gidenleri, bugün garba gidenlere benzetebiliriz. Onlar sözde Türkçe yazdıkları divanların yanına şöhret ve iktidarlarını teyid ve takviye etmek için bir de Farisî divan yapmasını ihmal etmezlermiş. Şimdiki gençlerin Fransızca manzumeler ve piyesler tertip edip iftihar etmeleri gibi. Evet birtakım Türk şairleri, hâkimleri hep Arapça ve yahut Acem lisanı üzerine yazmışlar. Padişahların, hükümet adamlarının Farisî bilmeleri lazım gibiymiş. Padişahlardan Farisî divan yapanlar gelmiş. Vehbi bu lisanın kolaylıkla temessülü için Tuhfe'sini yazmış ve büyük bir hizmet ediyorum zannetmiş.

Üçüncü "Milli Edebiyatımız" iç başlığında, milli bir edebiyatımız "yokmuş" ve "hâlâ da yok" diye kesin bir iddiada bulunur. Milli edebiyat olarak nitelenecek ürünler varsa onların da savaş ve tasavvuf tasvirlerinden ve basit şarkılardan

çalışmalarında 11 Nisan 1911 tarihinin doğru olmadığı tespit edilmiştir. Doğru tarihin 8 Nisan 1327 / 21 Nisan 1911 olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bu iki araştırmacının tespitlerine, Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat, "Yeni Lisan'da Divan Edebiyatı Eleştirisi" başlıklı makalesinde (Türk Dili, s. 821, Mayıs 2020, s. 19-21) "Yeni Lisan" makalesinin Genç Kalemler dergisinin II. cildinin ilk sayısında 8 Nisan 1327 / 21 Nisan 1911, s. 1-7 yayımlandığına dikkat çekmiştir. Böylece Celal Yılmaz ve İ. Arda Odabaşı 110 yıldır devam eden bir yanlış düzeltmişlerdir. Bu konuda geniş bilgi için bakınız: İ. Arda Odabaşı, "Osmanlı Matbuatında Milliyetçilik ve Psikoloji" Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 12, Sayı 2, s.75 - 117, 01.05.2016.

ibaret olduğunu belirtir. Bu duruma geleneksel edebiyat nazariyesinde “edebiyat nedir” sorusunun “şiiir ve hayal sanatı” olarak cevaplanması sebep olarak gösterir. Şiiirlerin genelde “aşk ve muaşşaka” hikâyeleri, halbuki Müslüman bir toplumda aşk ve maşşuk hususunun yasak olduğunu, ancak bunun edebiyatta dile getirilebildiğini şöyle anlatır:

“On dört, on beş yaşında baliğ ve güzel bir kızcağız! Değil mi? On beş yaşına giren bir kızı muhitimizde babasından, amca ve dayılarından, kardeşlerinden başka kimse göremez, (faydalarını, kutsiyetini, hikmetini burada tekrar etmek bahsimizden hariç olan) “tesettür” keyfiyeti buna manidir. Bir kocalı kadın, bir dul kadın, gene bu sebeple sevmek değil, hatta görülemez bile... Fakat bu muâşaka ihtimalinin külliyen memnu ve merdud bulunmasını edebi, içtimâî terakkilerimize mani addetmek -bugün için- turfanda bir ukalalık büyük bir hatadır. Bu memnuiyet bizi, her terakki eden kavmin sükut ettiği o müthiş zaaf ve zevk girdabına düşürmeyecek, başımızda hissi sersemlik fırtınaları koparmayacak, bizi maddi ve menfaatle dolu yollarına sevk eylemeyecektir”.

“Şarka Doğru” dördüncü iç başlıkta, üçüncü başlıkta konu edilen aşk mevzusunu, Arap edebiyatında kadın erkek ilişkilerinin durumunu ekleyerek genişletir. Aşk mevzusunda İslam dininin koyduğu ölçüler esasında gerçekçi değil, hayali aşkların şiiire ve edebiyata konu edildiğine dikkat çeker. Hayali aşklar yüzünden şair ve yazarların samimiyetten uzak, abartıya kaçarak süslü ve suni ifadelerle aşkı anlattıklarını ileri sürer:

“... Samimi hareket edenler, hakikati yazmak isteyenler de ahlaksızlıkları Bizans hislerinden mamul heykeller dikmişlerdir. Nedim’in “Hamamnâme”si, Fazıl’ın “Hubannâme”si, Vehbi’nin “Şevk-engiz”i, Rahmi’nin “Nâme-i dil”i gibi... Yüzlerini şarka doğru çevirerek yazan şairlerin hitaplarını, ahlarını, ohlarını, gazellerini, gözyaşlarını umumiyetle kadınlar için zannedenler bir sünnet çocuğu kadar masumdurlar. O neslin son şairi olan Muallim Naci’nin, son neşrolunan “Hederler”ini okuyunuz. Bugünkülerin ihtimal manasını bile bilmedikleri “hât-âver, çâr-ebri” gibi tabirler görececek, bazı soğuk telmihlerini pek iğrenç ve ahlaksızca bulacaksınız”.

Beşinci “Garba Doğru” başlıklı kısımda ise Muallim Naci’den sonra Türk edebiyatında şark estetiğini ve şark zevkini edebiyatta temsil edecek biri kalmadığından, Akif Paşa ile başlayan Avrupa edebiyatlarını yani Garb’ı örnek alma devresine geçildiğini kaydeder. Böylece Ömer Seyfettin, Türk edebiyatında Garp temalarının Akif Paşa ile başladığı kanaatinde olduğunu belirtir. Sultan II. Abdülhamid’in siyaseti sayesinde ciddiyyetten uzaklaşan edebiyatta Servet-i Fünun gibi oluşumları “dünküler” olarak niteler. Servet-i Fünun topluluğunun edebiyatta yaptıklarını şöyle özetler:

“... Fikret’le Cenab cidden güzel, fakat son derece milliyetimize, hissimize, zevkimize muhalif Fransızca şiiirler vücuda getirmişler. Faik Ali, ikinci bir Abdülhak Hamid olmaya çabalamış. Halit Ziya, Fransız romanlarını, hasseten Rene Maizeroy’u okuyarak sayfa sayfa nakle başlamış, hasılı hiçbirisi esaslı ve mühim bir teceddüd gösterememişler, yalnız çalmışlar, çalmışlar, çalmışlar, eserlerinin

isimlerini bile Fransızcadan aynen aşırılmışlardır. Amours Défendues'leri, Perles Noires'ları bilmiyorsanız işte bu fenadır. Zira bir gün elinize Emile Bergerat imzalı bir kitap geçer ve isminin Lyre Brisée olduğunu hayretle görürseniz o vakte kadar zihninizde büyüdüğünüz Fikret'in meşhur kitabına kendiliğinden bir isim bulamayarak şu ufacık terkibi bile Fransızcadan aşırmaya mecbur kaldığına müteessir ve müteessif olursunuz”.

Dükküler olarak nitelediği Servet-i Fünuncuların, taklitçi olduklarını dile getiren Ömer Seyfettin, Tanzimat döneminde başlayan dil ve edebiyatta sadelik anlayışını veya hareketini de yine onların kesintiye uğrattığının altını çizer. Düşüncelerinin doğruluğunu, Servet-i Fünuncuların “öyle mısraları, öyle cümleleri var ki, içinde hiç Türkçe kelime yoktur” ifadesiyle pekiştirir:

“...Eski lisanın fenalıklarından hiçbirini değiştirmemişler, yalnız naatları, kasideleri, destanları, terkip ve tercibendleri, muhammesleri, müseddesleri, murabbalları, gazelleri, kıt'aları bırakıp yerine sahte sonelerden müteşekkil tatsız ve eskilerden daha manasız, mesruk bir “salon edebiyatı” vücuda getirmişlerdir”.

N. Hikmet Polat, Ömer Seyfettin'in gerek Servet-i Fünunculara gerekse Fecr-i Ati yahut sanat anlayışlarına itiraz edip eleştiri yönelttiği bütün şair ve yazarlara karşı çıkışının bir taktik icabı olduğunu kaydeder. (Polat, 2020, s. 8). Çünkü o dönemde kendilerine “Yeni” demek moda olduğu için (Yeni Hayat, Yeni Mecmua, Yeni Mektep, Yeni Felsefe, Yeni Lisan gibi) eskinin bu sihirli “yeni” kavramı üzerinden gücü kırılmaya ve yenilmeye çalışılmıştır.

“Bugünküler” altıncı iç başlığında, Fecr-i Âti'yi, dükkülerin yani Servet-i Fünuncuların taklitçileri ve onları nispeten anlayanlar olarak niteler. Fecr-i Aticilerin Ahmet Şuayb'ı anlamadıkları ancak ona imrendiklerini vurgular. Yazılarında ifade hataları fazlalığına, genç, tecrübesiz ve aceleci oldukları için yanlışlar yaptıklarına vurgu yapar. Ancak, ümit var olduğunu ekler:

“... Fakat vatanın bütün ümidi gene onlardadır. Onlar zekidirler. Çok gençtirler. Tabii okuyacaklar, çalışacaklar, tekamül edecekler, hele hiç şüphesiz asırlardan beri bizi milli bir edebiyattan mahrum bırakan eski ve suni lisanı terk edeceklerdir. Evet, ümidimiz onlardadır. Eskilerin hepsi öldü. Dükküler felce uğradılar. Artık yegâne nasipleri ölümdür. Eski lisanı yaşatan “bugünküler”dir. Onların dükküleri taklit etmekten vazgeçtikleri dakika hakiki bir fecr olacak, onların sayesinde yeni bir lisanla terennüm olunan “milli bir edebiyat” doğacaktır”.

Ömer Seyfettin zikrettiği milli edebiyatın doğması için yedinci iç başlıkta dil ve edebiyattaki “hastalıklar”ı ve tedavi yöntemlerini anlatır. O zamana kadar milli bir edebiyat vücuda getirilmediğinden ve bunun da; eskilerin İran'ı, dükkülerin de Batı'yı taklit etmelerinden ve dükkülerin yeni bir lisan vücuda getirmeye çalışmak yerine eskilerin dilini bozarak yazmalarından kaynaklandığını dile getirir. Artık devrin değiştiğini belirterek önerilerini sıralar:

“... Şimdi yeni bir hayata, bir intibah devresine giren Türklere yeni, tabii bir lisan, kendi lisanları lazımdır. Milli bir edebiyat vücuda getirmek için evvela milli bir lisan ister. Eski lisan hastadır. Hastalıkları, içindeki lüzumsuz ve ecnebi

kaidelerdir. Evet şimdiki lisanımızda Arabi ve Farisi kaideleriyle yapılan cem'ler, terkiib-i izafi, terkiib-i tavsifi, vasf-ı terkiibiler yaşadıkça saf ve milli addolunamaz. Bu lisanı kimse anlamaz. Ekseriyet bigâne kalır. Kitaplar satılmaz. Vatanda mütalaa ve tettebbu merakı husule getirilemez. Otuz milyonluk bir memlekette en büyük ve en meşhur bir gazeteden otuz bin nüsha satılamaz, en mükemmel ve müfid kitabın satışı nadiren bini tecâvüz eder”.

“Tasfiye” sekizinci iç başlık olup dilde tasfiyenin nasıl yapılacağına üzerinde durmuştur. Bunun için acaba Buhara’da yaşayan kavimdaşlarımıza mı başvurulmuş diye sorar ve bunun bir intihar olacağını kaydeder. Çünkü Orta Asya’daki Türk dillerine yönelmenin ateşli topları veya makineli tüfekleri bırakıp düşmanlara kaynar su atmak için semaverde su kaynatanlara benzemek olacağını, yani böyle bir yönelişin derde deva olmayacağını altını çizer. Türklerin, 5 asırdan beri kullandığı Arapça ve Farsça kelimelerin tamamını atmalarının mümkün olmadığını ve aruzu atıp Mehmet Emin Yurdakul gibi hece vezniyle yazmayı her şairin kabul etmeyeceğini ilave eder. Bu noktada, dildeki sorunların nasıl çözüleceğini açıklar:

“... Konuştuğumuz lisan, İstanbul Türkçesi en tabii bir lisandır. Klişe olmuş terkiplerden başka lüzumsuz ziynetler asla mükâlememize girmez. Yazı lisanıyla, konuşmak lisanını birleştirirsek edebiyatımızı ihya yahut icat etmiş olacağız. Maharetimizi, sanatımızı, zekâmızı yalnız beş on kişilik bir edip kümesi takdir etmeyecek, karşımızda anlayan, takdir eden, alkışlayan ve mükâfatını veren bir ekseriyet bulunacak”.

Buradaki düşüncelerinin, dokuzuncu iç başlık olan “Nasıl” kısmında herkesin fedakârlık yaparak hayata geçeceğini beyan eder. Çünkü İstanbul Türkçesi ile konuşmanın ve yazmanın zaten doğal bir durum olduğunu, bunu da Batı’da kadınların vücutlarını daha şuh gösteren dar moda korselerden sıhhatleri ve sağlıklı nesiller doğurmaları için vazgeçmeleri örneği ile açıklar. Ömer Seyfettin bütün yazı boyunca önce durum tespiti yapar, sonra sorunları dile getirir ve arkasından çözümlerini sunar. Türkçedeki sorunların çözümü için nelerin yapılması gerektiğini şöyle anlatır:

“... Türkçe kaidelerle terkip yapılabilir. Arabi ve Farisi kaidelerle niçin yapıyoruz? Bu bir ihtiyaç mıdır? Hayır, biz onları tezyin için süs için yapıyoruz. Şüphesiz süs için... İşte bundan vazgeçelim. Lafza tapmayalım. Eserlerimiz yaldızlı mukavvadan bir heykel olmasın, fikre, hisse ehemmiyet verelim. Yazılarımız sade, beyaz, muhteşem, kavi, ebediyete namzet, mermerden abideler olsun! Bunu ihtiyarlar, bunu dünküler yapamazlar. Hiçbir ölü mezarını kendisi kazmaz. Onlar tabii yaşamak isterler. Hayatları eskilikle kaimdir. “Yeni” onların en büyük düşmanıdır”.

Burada zikrettiği çözüm önerisinin gerçekleşmesi için “Milliyete Doğru” onuncu iç başlıkta artık hareket zamanının geldiğini, geçmişe, eski zevke aldanarak maddi düşünmekten kurtulmak gerektiğini vurgular. Türk dilini “dağınık, meçhul ve istidatsız” bırakan hususların neler olduğunu anlayıp sorunların ortadan kaldırılması için neler yapılması gerektiği hususunda herkesi düşünmeye sevk eder. Dildeki dağınıklığa Arapça ve Farsça kelimelerin sebep olmadığını ve bir

ihtiyaç neticesinde bu kelimelerin Türkçe'ye girdiğini, imlâlarını korusalar dahi artık “Türk” kelimeleri olduğunu kaydeder. Ancak bir ihtiyaca matuf değil de, mesela Arapça ve Farsça çokluk veya terkip yapmak maksadıyla gelen, sırf kafiye ve süs için giren kelimelerin bu maksatlara matuf kullanılmayınca ortadan kalkacaklarını belirtir. Böylece, daha önce vurguladığı “edebiyatsız edebiyat” yani “süssüz edebiyat”, “sade edebiyat” anlayışı hâkim olacak ve çokluk, terkip yahut süs unsuru olarak kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler doğal olarak Türkçede kullanımdan düşecektir. Nitekim Ömer Seyfettin'in burada dikkat çektiği noktalarda Arapça ve Farsça çokluk ekleri ve tamlama yapmak için kullanılan terkipler, süs unsuru kelimeler süreç içinde kullanılmamış ve daha fazla Türkçe kelime ile konuşmak-yazmak düşüncesi hayata geçmiştir. Türkçe'nin, dünyanın en mükemmel, en sade, en doğal kök, ek ve cümle yapısına sahip olduğunu pek çok uzmanın dile getirdiğini hatırlatmıştır. Bu mükemmel lisandaki yabancı kaideleri atarak bu muazzam dilin kendisini göstermesine ortam hazırlamak bize yakışır, kaydını düşer. Türkçedeki sorunların giderilmesi ve muazzam ifade gücünün ortaya çıkarılması için asla Arapça ve Farsça edatlar kullanılmamalıdır. Terkiplerin / tamlamaların Türkçe kaidelere göre yapıldığında lüzumsuz pek çok Arapça ve Farsça kelimenin Türkçe'nin bünyesinden kendi kendilerine halas olacaklarını dile getirir.

On birinci “Tasfiye Sarfı” iç başlığında, dilin sadeleşmesi ve cümle yapısında nelerin gerçekleştirilerek sorunların ortadan kalkacağını anlatır. Net bir şekilde kesin olarak Arapça ve Farsça terkiplerin atılmasını bir defa daha vurgular. Ancak o gün için ve geçici olarak ilmi, fenni ve edebi bazı terkiplerin istisna edilmesi gerektiğinin altını çizer. Terkipler ve ifadelerin tasfiyesi konusunda nasıl yol alınacağını ise birkaç madde halinde anlatır:

“Mühitü'l-maarif” heyeti teşekkül etti. Bütün ıstıhlara kat'i bir şekil verecek. Biz onları bir kelime gibi kabul edeceğiz. Terkip nazarıyla bakmayacağız. Bakınız sonra nasıl:

1. Arabî ve Farisî kaideleriyle yapılan bütün terkipler terk olunacak. Tekrar edelim: *Fevkâlade, hıfzü's-sihha, darb-ı mesel, sevk-i tabii gibi klişe olmuş şeyler müstesnâ...*

2. Türkçe cem' edatından başka katiyyen ecnebi cem' edatları kullanılmayacak: *İhtimalât, mekâtib, memurîn, hastegân, yazacak yerde; ihtimaller, mektepler, memurlar, hastalar yazacaksınız. Tabii kâinat, inşaat, ahlâk, müslüman gibi klişe haline gelmişler müstesnâ...*

3. Diğer Arabi ve Farisi edatları da atacaksınız! *Eya, ecil, ez, men, an, ender, bâ, berây, bî, nâ, ter, çi, çent, zihi, âlâ, fi, kâin, gâh, kâr, gin, âsâ, veş, ver, nâk, yâr... gibi edatlar terk olunacak; ancak tekellüme girmiş, tamamiyle Türkçeleşmiş olan ama, şayet, şey, keşki, lakın, nâşi, hemen, hem, henüz, bari, yani... gibileri kullanılacak. Unutmayalım ki terk olunmasını arzu ettiğimiz bu edatlar kullanılsa bile terkip kaideleri gibi lisanın tekellümüne giren “sanatkâr” gibi kelimeleri serbestçe söyler ve yazabiliriz.”*

Terkipler ve edatlar ilgili nasıl yol alınacağını açıkladıktan sonra on ikinci iç başlıkta “İsimler ve Sıfatlar” ile ilgili nasıl hareket edilmesi gerektiğine değinir. Farişî kelimelerin ve Arapça mastarların Türkçedeki manalarına göre isim yahut sıfat telakki edileceğini belirtir. Farişî ve Arabî nispet manasına ve edatına hâiz olan kelimelere de umumiyetle sıfat denileceğini kaydeder. Kesin bir ifadeyle dile sadece Türkçe kaidelerin hâkim olacağını ve Türkçenin yapısını bozan Arapça ve Farsça kaidelerin unutulacağını dile getirir:

“Yeni lisanla ilmi, fenni, edebi yazılar yazacağız, hikâyeler telif, şiirler tanzim edeceğiz ve eskilerden kimse, hatta Edebiyat-ı Cedide'nin, hatta Tanin'in şimdi susan, o me'yus ve müteheyyiç münekkidi bile artık mütehakkimâne: “bizim lisanımızı, dünkülerin lisanını telaffuz ediyorsunuz ve senelerce telaffuz edeceksiniz” demeye cesaret edemeyecek. Görecekler ki, bu lisan başka bir şeydir. Saftır, tabîdîr, Fuzuli ve Nef'i lisanının bir karikatürü, bir taklidi, bir harabesi, bir pastışı yani dünkülerin, kendilerinin lisanı değildir...”

Açıkça geçmişe ait dil anlayışını red eden Ömer Seyfettin, yeni lisanda yazım kurallarını on üçüncü “İmlâ” başlıklı kısımda açıklar. Arapça ve Farsça kelimelerin imlalarının muhafaza edileceğini, Türkçe kelimelerin yazımında ise makul bir şekilde “huruf-ı imlâ” kullanılacağını ve imla meselesinin zamanla halledileceğini beyan eder. Çalışıp yeni dille tercümeler yapılmasını, dünkülere veya eskilere bakmadan yeni şiirler, yeni yazılar yazılmasını teklif eder. Bu tür hamlelerle isyan edilen eski lisanın eriyeceğini ve yerine yeni, doğal, milli lisanın geleceğini belirtir.

Yazar, şimdiye kadar ortaya koyduğu düşünceleri ile dil ve edebiyata nasıl bir rota çizdiğini on dördüncü “gaye” iç başlığında daha geniş bir şekilde ortaya koyar. Neden çok çalışmak her şeyi hükümetten beklememek gerektiğini anlatır. Dönemin Maarif Nazırının çok dürüst, çalışkan, kalbi temiz bir insan olduğunu ve bundan dolayı kendisine ihtiramlarını arz eder. Ancak böyle bilgili bir bakanın, yaşı itibarıyla ve hayata bakışındaki farklılık sebebiyle, dildeki kelimelerin görünüş ve kılışları yönünden icra ettikleri işlevleri ayırt edecek, tıpkı Fransız Encümen-i Daniş'indeki bazı kişiler gibi, durumda olmadığını vurgular. Bakanın, belâgat, meâni, mantık, fıkıh gibi ilimleri bildiğini fakat psikoloji, fizyoloji gibi bilimlerden haberdar olmadığını ekler. Bu yeni bilimleri gençlerin bildiğini ve bu sebeple gençlerin ömürlerini maziye değil, geleceğe bilime yöneltecekleri için çok ümit var olduğunu kaydeder. “Biz, bütün karanlıklardan uzak, hür ve müstakil ilim ve edebiyat için çalışacağız. Gayemiz milli bir lisan, milli bir edebiyat vücuda getirmek olacaktır” ifadesiyle bu kısmı tamamlar.

On beşinci iç başlıkta “Ey Gençler” hitabıyla gençlere hem tarihi nutuk niteliğinde satırlar yazmış hem de yapmaları gerekenleri anlatmıştır:

“Siz bütün dünyaca siyasi ve içtimai mevcudiyeti silinmek istenilen bir milleti kurtaracaksınız”. Evet, bütün dünyaca... Avrupalıların hilal ve salıp namına yaptıkları haksızlıkları şüphesiz biliyorsunuz... Unutmayınız ki etrafımızdaki Bulgar, Sırp, Karadağ, Yunan hükümetleri ihtizar dakikalarımızı beklediklerini saklamıyorlar. Rumların, Bulgarların, Sırpaların Osmanlılık vatanındaki mektepleri

meydanda... Oralarda şiddetli bir Türk düşmanlığı talim olunuyor ve bunu bütün dünya biliyor, gazeteler yazıyor. O halde korkmayınız, sizin bilmenizde bir beis yoktur. Mehmed Ali'nin çocukları bir vakit Mısır'da "Türkçe"nin tekellümünü nasıl men edip Türklüğü oradan tardeyledilerse bugün Suriye'de de lisanımıza karşı buna benzer bir istiğna görüyor, oralarda "İstiklal Fırkası" namıyla bir Arap cemiyeti olduğunu hatta cemiyetin reisinin Avrupa gazetelerine muhbirlik ettiğini anlıyoruz. Arnavutların bir kısmı tarihteki kardeşliğimizi unutarak, milli bir lisan, milli bir edebiyat ihdâsına çalışıyor ve fetvalara, İslamiyet kaidelerinin esaslarına rağmen Hristiyan harflerini, Latin harflerini kabul ve tamim için cehd ve gayrette bulunuyorlar. Siyonizmin bile miskin irticai emelleri bizim zararımıza müteallik gibi duruyor. Harici düşmanlarımızın kırmızı pençeleri, bu pençelerin zehirli turnakları içimizde, kalbimizin üzerinde kımıldıyor. Ey gençler, bunları siz duymuyor musunuz? Yirminci asırdaki vasi ve müthiş "ehl-i salib teşkilatı" silahsız ve medeni hücumlarını zavallı yetim hilale, bizim üzerimize, Osmanlı Türklüğüne tevcih ediyor. Beş yüz, altı yüz sene evvelki mağlubiyetlerin intikam heyecanları bugün kabarıyor ve siz, ey gençler, hala uyuyor musunuz?"

Tarihi hadiseleri özetlediği bu kısım ile Ömer Seyfettin, yazısında üzerinde durduğu dil ve edebiyat alanındaki sorunlara ve çözüm önerilerine tarih konusunu da eklemiştir. "Netice" makalenin son ve on altıncı iç başlığı olup yazdıklarının sonucu niteliğindedir.

Bütün millete seslenerek, artık uyanınız ve biliniz ki, savaşları ordular yapsa da bu asırda muzafferiyet ancak düzen ve gelişme ile mümkündür. İşkodra'dan Bağdat'a uzanan Osmanlı coğrafyasını idare eden Turani aile Türklerin, ancak kuvvetli ve ciddi gelişmelerle hâkimiyetlerini sürdürebileceklerine vurgu yapar. Gelişme ile kastının fen alanında ve bilimin diğer sahalarında, edebiyatta ilerlemek olduğunu ancak bunun da milli ve genel bir dil ile mümkün olabileceğinin bir defa daha vurgular. Yazıyı bitirirken yine dil üzerine yoğunlaşarak yapılması gerekenleri pekiştirmek amacıyla şunları kaydetmiştir:

"Asrımız terakki asrı, mücadele ve rekabet asrıdır. Biz bir köşeye çekilip Nedim'in parlak fakat tabiata muhalif terkiplerini terennüm edersek mezarımızı kendi ellerimizle kazmış oluruz. Ancak zevk ve şehvet, riya ve temelluk mevzularına layık olan o süslü lisanı, eski lisanı, beş asırlık bir mantıksızlığın, bir tuhaflığın doğurduğu dünkülerin lisanını terk edelim. Esaslarıyla, kaideleriyle yaşayacak olan Türkçemizi yazalım. Eski ve dünkü edebiyatımızın mahiyetini işte deminden hülâsa ettik. Acemistan ve Fransa'dan çalınmış şeyler... Onlara katıyyen ehemmiyet vermeyiniz ve biliniz ki, edebiyatımız, hakikatte bizim tarihimiz ve milliyetimiz için bir şân değil, bir şeydir.

Evet ey gençler! Hepiniz yeni lisanı ihyâ ve icâda çalışınız, zekanızı, maharetinizi, dünkülerini körü körüne taklide değil, yeni lisanı vaz ve tesise sarf ediniz...

...Bunun için mes'ulsünüz. Eskiler ve dünküler idraklerinde mahdud ve masumdurlar. Sathi ve behimi düşünürlerdi, onların gayesi "hâl ve mâzi" idi, sizin gayeniz istikbal, istikbal, istikbaldir. Sizden sonra gelecek olan nesil, idrâkinize

rağmen muhafazakâr ve mâziye muhip kaldığımızı görürse size ebedi lanetler edecektir!”

Ömer Seyfettin’in milli dil, edebiyat ve kısa da olsa tarih konusunda düşüncelerini açıkladığı ilk “Yeni Lisan” makalesi yayımlandıktan sonra sert eleştiriler almıştır (Yücel, 1989, s. 199-226). Mehmet Fuat Köprülü, Yakup Kadri Karaosmanođlu, Şehabettin Süleyman, Celâl Sâhir Erozan gibi dönemin önemli edebiyatçıları, ümmetçi yapısı devam eden Osmanlı Devleti’nde milli kelimesinin kullanılmasının yeni huzursuzluklara yol açabileceği gerekçesiyle karşı çıkmışlardır. Fakat o dönemde yaşanan Balkan Savaşları ve arkasından gelen I. Dünya Savaşı tarihi ve siyasi hadiseler bir süre sonra onları Ömer Seyfettin çizgisine getirmiştir. Çünkü Tanzimat’tan beri süregelen ve 1908’den sonra daha belirgin bir hâl alan Türk olmayan unsurların, Osmanlı Devleti’ni siyasi ve sosyal karışıklıklara sürükleme gayretleri, Balkan Savaşları’nda bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu savaş döneminde Balkanlar’daki Türk olmayan unsurların Osmanlı Devleti’ne karşı takındıkları tavır, (Bulgar, Sırp, Makedon, Roman, Yunan gibi) Osmanlı aydınlarının çoğunda hayâl kırıklığı ile beraber daha önce eleştirdikleri dilde Türkçecilik ve siyasi olarak Türkçülük anlayışına yönelmelerine sebep olmuştur.

C. Sonuç

İlk “Yeni Lisan” makalesinde, çok sağlam bir mantiki silsile ile ağırlıklı olarak dil alanında nasıl yol alınacağı anlatan Ömer Seyfettin’in temel gayesi; milli bir lisan ile milli bir edebiyat ve milli bir tarih vücuda getirmektir. Bir toplumun düşünce dünyasının, hayata bakışının ve edebi ürünlerinin temel iletim aracı olan dil milli olmayınca o toplumun hiçbir konuda anlaşılamayacağını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu sebeple “Yeni Lisan” makalesi, bir hastanın tedavisi için yazılan reçeteye benzer. Türk dili ve edebiyatındaki dertlere çarelerin nasıl bulunacağı, baştan sona bu makalede açık ve net bir şekilde anlatılmıştır. Bu yazı sıradan bir makale değil, bir manifesto olup evvela dil, sonra edebiyattaki sorunların nasıl ortadan kaldırılacağına dair önemli bir rota sunmuştur. Edebiyat bağlamında bu manifestoda, *Genç Kalemler*’in ortaya çıktığı yıllara en yakın edebiyat topluluğu olan Fecr-i Ati edebiyat anlayışı eleştirilmekle kalınmamış, milli kaynaklardan beslenmeyen anlayışların tümü eskiye dönük olarak eleştirilmiştir. Fecr-i Ati, Servet-i Fünûn, Tanzimat ve Divan edebiyatı temsilcileri arasında; millî değerleri orijinal bir şekilde dile getirmeyen anlayışlar “hasta” olarak nitelenmiş ve yerilmiştir. Türk toplum hayatını terennüm edebilmek için, Türkçe’nin, Arapça ve Farsça gramer kurallarından kurtarılması, dilde sadeleşmenin gerekliliği vurgulanmıştır. Bunun gerçekleşebilmesi için abartıya ve süse kaçmadan “edebiyatsız edebiyat” yani “süssüz edebiyat” yapmak gerektiğinin altı çizilmiştir. O zamana kadar ki edebiyat dilinin hasta olduğu ve bu dille millî bir edebiyat oluşturulamayacağı vurgulanarak dilin tedavisi için çareler gösterilmiştir.

Dilin sadeleşmesi gereğinden, Tanzimat döneminde Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa, İbrahim Şinasi, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi ve Şemsettin Sami gibi isimler söz etmiştir. Ancak dönemleri ve yetiştirme tarzları göz önünde bulundurulduğunda, düşüncelerini tam olarak uygulayabilmeleri için elverişli bir ortam yoktu. Kendilerinden sonra bu anlayış Servet-i Fünun döneminde kesintiye uğramıştır. “Yeni Lisan” hareketini başlatan Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp, Kaşgarlı Mahmut ile başlayan, Türk-i Basit ile sürdürülen ve Tanzimat’ta yeniden yeşeren Türkçenin zenginleşmesi ve sadeleşmesi görüşünü tam anlamıyla hayata geçirmişlerdir. “Yeni Lisan” makalesinde üzerinde durulan ilkelerin uygulanabilmesi için hem ortam uygundur hem de pek çok şair ve yazar tarafından bu anlayış benimsenmiştir. Bu ilkeler doğrultusunda Ömer Seyfettin hikâyeler ve makaleler, Ziya Gökalp, şairler ve sosyal bilimlerin pek çok alanıyla ilgili makaleler, Ali Canip Yöntem eleştirisi, şiir ve edebiyat incelemeleri yazmıştır. “Yeni Lisan” makalesindeki istikamet doğrultusunda, Genç Kalemler Hareketi ile şiirde hece ölçüsü ve sade Türkçe yeniden gündeme gelmiş ve önem kazanmıştır. Konusunu destanlar döneminden o güne Türk tarihinden ve Anadolu insanının yaşayışından alan eserler yazma çığırı başlamıştır. Yapı, semboller, metaforlar, imajlar bakımından halk şiirinden daha fazla faydalanılmıştır.

Türk edebiyatında “Millî Edebiyat” kavramını ilk ortaya atan ve bunun gerçekleşebilmesi için de lisanın tedavi edilmesi gerektiğini vurgulayan Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem’in başlattığı “Genç Kalemler Hareketi”, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının bir yönüyle rotasını çizmiştir. Türkiye’deki yaygın kabulde “Millî Edebiyat Hareketi”, farklı bir ifadeyle “Genç Kalemler Hareketi” ilk “Yeni Lisan” makalesi / manifestosu ile başlamıştır. Bu makale ile Türkiye’de dil ve edebiyat alanında İstanbul Türkçesi’nin esas alınması ve konuşma dili yazı dili ikiliğinin azaltılması anlayışı hayata geçirilmeye başlanır. Türk dilinin gelişmesi ve sadeleşmesi, edebiyatının daha fazla Türkçe kelime ile vücut bulması için XX. yüzyılın başında istikamet belirleyen bu makale alana önemli bir açılım getirmiştir. Çünkü bu makalede, dilde sadeleşme hareketinin çerçevesi çizilmiş, Türkçeden yabancı dil kurallarının çıkarılması ve yazı dili ile konuşma dili arasındaki ayrımın asgariye indirilmesi noktasında net çözümler sunulmuştur. Özetle bu makale / manifesto ile milli dil, milli edebiyat ve milli tarih bilinci yükseltilmiş ve geliştirilmiştir.

Kaynakça

1. Alangu, Tahir (2010). *Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. 2.b. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
2. Öksüz, Yusuf Ziya (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
3. Ömer, Seyfettin (1911). “Yeni Lisan”. *Genç Kalemler*, C. II, S. 1, 8 Nisan 1327 / 21 Nisan 1911, s.1-7.
4. *Ömer Seyfeddin’in Şiirleri* (1972). Hazırlayan: Fevziye Abdullah Tansel. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

5. *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 1-2-3-4* (2007). Hazırlayan Hülya Argunşah, 2.b. İstanbul: Dergâh Yayınları.
6. Polat, Nazım Hikmet (2020). “Yeni Lisan’da Divan Edebiyatı Eleştirisi”. *Türk Dili*, S.821, Mayıs, s.18-29.
7. Polat, Nazım Hikmet (2020). “Ömer Seyfettin Külliyatına Yeni Bir İlave”. *Türk Dili*, S.824, Ağustos, s.32-35.
8. Tansel, Fevziye Abdullah (1972). *Ömer Seyfeddin’in Şiirleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
9. Yöntem, Ali Canip (1947). *Ömer Seyfettin (1884-1920) Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler*. İstanbul.
10. Yücel, Hasan Âli (1989). *Edebiyat Tarihimizden*. 2.b. İstanbul: İletişim Yayınları.

Öztürk Emiroğlu

University of Warsaw, Poland

Contemporary Language and Ömer Seyfettin

Abstract: The first ‘Contemporary Language’, written by Ömer Seyfettin (1884-1920) (Genç Kalemler, Volume II, Issue 1, 1327, April 8 / 1911, April 21, p.1-7) in early 20th century, is an important manifesto article that draws attention to the problems in the field of Turkish language and literature and offers solutions. Due to the importance of this article, many reviews or analysis have been written on this for more than a century and continue to be written. In this study, too, in the first ‘Contemporary Language’ article, the thoughts of Ömer Seyfettin on Turkish language and literature in 1911 are as follows; “Every literary work is a whole in its own universe” that is, analysis have been made based on the text of the article. As a result of the analysis, it was revealed that Ömer Seyfettin first identified the problems related to Turkish language in the article and offered solutions. In addition, it has been observed that without solving the problems in language, that is, without a national language a national literature could not be created. In his article, the author, in addition to these two issues, tried to transfer the youth not only the national language and national literature awareness, but also the national history consciousness. For this reason, the article contains not only the field of language and literature idea, but also the field of history. Until recently, an incorrect date was given regarding the publication date of this important article. This situation was revealed with an article written by Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat in 2020. And in this article, attention regarding the publication date of the article has been drawn.

Keywords: *Ömer-Seyfettin, Contemporary Language Article.*

ГОД. VI
БР. 11

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VI
NO 11